

Nr 257.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till underhåll av Tullgarns slott m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigfors.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigfors, anför:

I statsverkspropositionen till 1877 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, att Tullgarns kungsgård, vilken av Änkedrottningen Josephina innehafts såsom änkesäte, måtte med därtill hörande hemman, lägenheter och inventarier överlämnas till Kungl. Maj:ts disposition.

Riksdagen anmälde i anledning härav i skrivelse den 19 maj 1877, nr 43, att riksdagen på det sätt bifallit Kungl. Maj:ts framställning, att till dåvarande Konungen skulle under hans livstid överlämnas ej mindre Tullgarns slott med därtill hörande byggnader, trädgård och parkanläggningar samt inventarier än även Tullgarns kungsgård jämte därmed under eget bruk då förenade hemmanen Kårtorp, Skyttorp, Nora och Stortorp med därtill hörande torp och lägenheter. Övriga under Tullgarn förut lydande hemman

och lägenheter skulle indragas till statsverket och utarrenderas för dess räkning. Därjämte skulle den till kungsgården jämte underlydande hemman hörande skogen överlämnas till skogsstyrelsen, att för statens räkning förvaltas. Kungsgården och därmed framgent förenade hemman och lägenheter förbehölls emellertid rätt att, för så vitt sådant vore med skogens bestånd förenligt, kostnadsfritt erhålla utsyning till husbehov, såväl till byggnader och reparationer som till gårdsel och vedbrand. Riksdagen anförde vidare i samma skrivelse, att riksdagen föreställt sig, att inkomsterna, oaktat jordegendomen väsentligen förminskats, borde på grund av det ökade värde, jorden genom ett förbättrat brukningssätt erhållit, bliva tillräckliga för underhåll av slottet med vad därtill hörde, utan att särskilt anslag behövde anvisas för ändamålet.

På därom av Kungl. Maj:t gjord framställning medgav riksdagen därefter i skrivelse den 10 maj 1878, nr 30, att hemmanen nr 1 och 2 Tullbotorp samt lägenheten Eriksö ängar finge anses inbegripna i den till Konungens disposition upplåtna marken.

Frågan om slottets disposition var därefter föremål för statsmakternas prövning år 1885, i det att riksdagen i skrivelse den 15 maj 1885, nr 53, anmälde, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag beslutat, att dåvarande Kronprinsessan Victoria, därest hon komme att överleva sin gemål, skulle äga att såsom änkesäte tillträda och under sitt änkestånd med full nyttjanderätt besitta Tullgarns slott med därtill hörande byggnader, trädgård och parkanläggningar samt inventarier i enlighet med Kungl. Maj:ts brev den 1 juni 1807 — innefattande skyldighet att ansvara för möbler, husgeråd och övriga inventarier — samt Tullgarns kungsgård jämte hemman, torp, lägenheter och övriga rättigheter enligt riksdagens omförmälda skrivelser den 19 maj 1877 och den 10 maj 1878.

Slutligen har riksdagen i skrivelse den 21 maj 1921, nr 268, medgivit, att nettoinkomsten från de av 1877 års riksdag till statsverket indragna, förut under Tullgarns kungsgård lydande hemmanen och lägenheterna finge, i den mån de vore för statsverkets räkning utarrenderade, från och med den 14 mars 1920 användas till underhåll och vård av Tullgarns slott med tillhörande byggnader, parkanläggningar och trädgård m. m.

I skrivelse den 16 augusti 1930 till riksmarskalksämberet framhöll *Tullgarns slottsförvaltning*, att hovförvaltningen årligen åsamkades betydande utgifter för slottets underhåll, i medeltal uppgående till omkring 19,500 kronor per år. Då det syntes tveksamt, huruvida hovförvaltningen borde bestrida så pass stora utgifter för underhåll av ett staten tillhörigt slott, ansåg slottsförvaltningen, att ett årligt anslag av statsmedel borde ställas till riksmarskalksämberets förfogande för slottets underhåll.

Med anledning av slottsförvaltningens framställning avlät *riksmarskalksämberet* skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 december 1930. I skrivelsen erinrades, att ämbetet år 1877 tillstyrkt den då föreslagna upplåtelsen av slottet och kungsgården under förbehåll, att Konungen skulle äga rätt att, därest

det visade sig, att underhållet bleve för hovhållningen allt för betungande, efter lagfartstid åter avlämna slottet och kungsgården till disposition av statsverket. Ämbetet ansåg sig icke, på sätt slottsförvaltningen föreslagit, böra under dåvarande förhållanden ifrågasätta särskilt anslag för slottets underhåll. Ej heller ansåg ämbetet, att åtgärder borde vidtagas för återbördande till slottsförvaltningen av inkomsterna från samtliga år 1877 frånskilda fastigheter jämte skogen. Däremot hemställde ämbetet, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande frågan om återgång till statsverket av Tullgarns slott och kungsgård, under förutsättning att slottet med tillhörande park för framtiden förbleve ställda till Konungens disposition. Ämbetet upplyste därvid, att Konungen förklarar sig villig att under nämnda förutsättning och å tid, som framdeles kunde varda bestämd, återlämna slottet och kungsgården till statsverket.

I ärendet avgåvos utlåtanden av domänstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Domänstyrelsen förklarade sig i skrivelse den 12 januari 1931 icke hava något att erinra mot att slottet och kungsgården återlämnades till statsverket. Därvid borde slottet med områden och anläggningar, som för dess behov befunnas nödiga, avskiljas och kungsgården i övrigt jämte Nora och Skyttorps gårdar ställas under domänstyrelsens vård och förvaltning. Styrelsen påpekade, att vissa svårigheter kunde uppstå vid slottets avskiljande med hänsyn till att ett stort antal byggnader och elektriska anläggningar disponerades gemensamt av slottsförvaltningen och kungsgårdens arrendator samt att ett flertal byggnader, som av slottsförvaltningen nyttjades för dess många pensionärer och för uthyrning m. fl. ändamål, låge insprängda å respektive arrendegårdars områden. Därjämte framhöll styrelsen, att det torde ligga i sakens natur, att endast sådana kostnader, som direkt hänförde sig till förvaltningen av kungsgården och de två utgårdarna, skulle drabba domänverket vid gårdarnas övertagande.

Jämväl *byggnadsstyrelsen* förklarade sig i skrivelse den 21 januari 1931 tillstyrka riksmarskalksämhetets förslag. Å skrivelsen bifogad karta utmärkte styrelsen det område, som borde avskiljas för att jämte slottet upplåtas till Konungens disposition. Styrelsen framhöll vidare, att vissa förhållanden måste regleras vid en uppdelning av slottet och kungsgården å olika förvaltande myndigheter. Sålunda borde kostnaderna för underhåll och drift av vattenledningen till slottet och kungsgården uppdelas efter närmare utredning. En inom slottsområdet befintlig arbetarbostad användes delvis för slottet och delvis för kungsgården, varför även där borde ske en fördelning av kostnaderna för vård och underhåll. Detsamma vore fallet med underhåll av båtbrygga, omkostnader för den elektriska anläggningen, underhåll av vägar och andra allmänna omkostnader m. m. Vidare innehade vissa slottspensionärer fri bostad samt potatisland å en del av de hemman, som enligt förslaget skulle avskiljas från slottet, vilka förmåner fortfarande borde tillförsäkras dem. Även andra förbehåll torde kunna ifrågakomma såsom virke till husbehov m. m. De årliga kostnaderna för slottets underhåll beräknade styrelsen till 60,500 kronor. Då från slottets trädgård kunde påräknas en

årlig inkomst av 12,000 kronor, skulle ytterligare erfordras 48,500 kronor. Därutöver räknade styrelsen med följande engångsbelopp, nämligen 110,000 kronor för istandsättande av slottet samt 196,000 kronor för införande av centralvärmeledning och omboning för vinterbruk.

Med anledning av vad domänstyrelsen och byggnadsstyrelsen anfört inkom *riksmarskalksämbetet* med utlåtande i ärendet den 1 september 1931.

I skrivelse den 4 februari 1938 har *riksmarskalksämbetet* ånyo upptagit de i det föregående avhandlade spörsmålen samt därvid hemställt, att till Konungens disposition under dennes livstid måtte upplåtas Tullgarns slott med tillhörande byggnader och park, att till slottets, byggnadernas och parkens underhåll måtte för budgetåret 1938/39 anvisas ett anslag av 62,700 kronor, mot det att hovförvaltningen avstår från de arrendeavgifter, som för närvarande utgå till nämnda underhåll, samt att till förvaltning av domänstyrelsen måtte överlämnas Tullgarns kungsgård jämte därtill hörande gårdar.

Till stöd för framställningen har *riksmarskalksämbetet* åberopat innehållet i en av *Tullgarns slottsförvaltning* till ämbetet den 24 januari 1938 avlåten skrivelse.

I denna skrivelse har slottsförvaltningen framhållit, att hovförvaltningens årliga utlägg för slottet numera uppgå till omkring 20,000 kronor. Härutöver räknar slottsförvaltningen emellertid med betydande engångskostnader för bland annat nya bostäder och förbättring av redan befintliga på grund av verkningarna av den nya lantarbetstidslagen och vissa ändringar i hälsovårdsstadgan. Enligt verkställda beräkningar uppgå dessa kostnader beträffande de av slottsförvaltningen utarrenderade gårdarna till 75,300 kronor och beträffande de gårdar, varav slottsförvaltningen äger uppbära arrendemedlen, till 87,575 kronor, eller sålunda tillhoppa 162,875 kronor.

Beträffande storleken av det för slottets underhåll erforderliga anslaget anför slottsförvaltningen följande.

För skötsel av slottet finnas för närvarande en förvaltare och en vaktmästare. Därjämte erfordras tillfällig hjälp för större rengöring av slottet två gånger om året. I pensioner till f. d. anställda utbetalas 3,400 kronor. Dessa kostnader komma visserligen att så småningom bortfalla vid vederbörandes död, men då uppstår behov av pensioner åt andra, i första hand åt vaktmästaren. Någon minskning av kostnaderna för pensioner torde därför knappast vara att vänta. Kostnaderna för underhåll av byggnader beräknas till 27,000 kronor. I detta belopp ingår underhållet av en del mindre byggnader, som nu äro upplåtna till pensionärer, med 155 kronor. Parkens underhåll har det senaste året dragit en kostnad av 31,092 kronor. På grund av beräknad löneförhöjning vågar förvaltningen ej räkna med lägre årlig kostnad än 32,000 kronor. Då emellertid trädgården årligen avkastar omkring 10,000 kronor, torde för de årliga underhållskostnaderna krävas bidrag av statsmedel med 22,000 kronor. Det årliga underhållet av den elektriska anläggningen har upptagits till 700 kronor. För underhåll av vattenledningen beräknas ett årligt belopp av 800 kronor. Ledningen, vilken är över fyra kilometer lång, består av utborrade stockar, som den ena efter den

andra ruttnar ned. Behovet av fullständig omläggning av vattenledningen torde därför icke länge kunna undanskjutas. Slutligen bör för diverse omkostnader — läkararvoden, sjukvård, medicin, körningar, frakter, resekostnader, polisarvoden, skrivmaterial m. m. — beräknas ett belopp av 2,800 kronor.

Det sammanlagda anslagsbeloppet skulle alltså uppgå till 62,700 kronor enligt följande fördelning.

Slottsförvaltningen	kronor	6,000
Pensioner m. m.	»	3,400
Byggnaders underhåll	»	27,000
Underhåll av park och trädgård	»	22,000
» » elektriska anläggningen	»	700
» » vattenledningen	»	800
Diverse omkostnader	»	2,800

Summa kronor 62,700.

Slottsförvaltningen påpekar i detta sammanhang, att sammanlagda beloppet av de av hovförvaltningen disponerade arrendemedlen efter år 1921 i medeltal uppgått till 35,272 kronor årligen.

Därefter anför slottsförvaltningen i huvudsak följande.

I gällande arrendekontrakt mellan slottsförvaltningen och kungsgårdens arrendator föreskrivna naturaprestationer böra fortfarande utgå. Slottet bör helt övertaga en gemensamt med arrendatorn disponerad, inom slottsområdet belägen arbetarbostad. Vid uppförande av nya byggnader för arrendegårdarna samt försäljning från dessa av torp eller lägenheter bör vederbörlig hänsyn tagas till slottets intressen. Så länge två för närvarande befintliga skolor användas för sitt ändamål böra de utan avgift men med underhållsskyldighet få disponeras av Hölö kommun. Skulle skolorna bli för kommunen obehövlige, böra de överlämnas till domänstyrelsen. Förbehåll bör göras om rätt för slottets pensionärer att under livstiden fritt bruka de bostäder, potatisland m. m., som de innehava å kungsgårdens områden. I den mån fri vedbrand eller husbehovsvirke utgått till pensionärerna, böra de bibehållas därvid. Därjämte bör fri grustäkt från kungsgårdens grustag förbehållas för parkens och trädgårdens behov.

Över riksmarskalksämhetets framställning hava utlåtanden avgivits av byggnadsstyrelsen och domänstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen har den 21 februari 1938, under förmälan att styrelsen biträtt vid kostnadsberäkningar rörande byggnadernas iståndsättande, installationer samt årligt underhåll, förklarar sig icke hava något att i ärendet erinra. Enligt nämnda beräkningar skulle iståndsättandet av slottet med tillhörande byggnader draga en kostnad av 186,000 kronor. Därjämte erfordras för införande av centralvärmeledning och omboning för vinterbruk 252,000 kronor samt för omläggning av vattenledningen m. m. 116,000 kronor. Styrelsen har därjämte överlämnat yttrande från *riksantikvarieämbetet*, som

förklarat sig ej heller hava något att erinra mot riksmarskalksämbetets framställning.

Domänstyrelsen har inhämtat yttrande i ärendet av *domänintendenten i Södermanlands län*, däri denne bland annat framhållit, att byggnadsarbetena beträffande de av domänstyrelsen utarrenderade gårdarna på grund av anmälan om ytterligare byggnadsbehov numera kunna uppskattas till 94,125 kronor. De totala byggnadskostnaderna uppgå således beträffande samtliga arrendegårdarna till 169,425 kronor.

För egen del har *domänstyrelsen* i sitt utlåtande den 24 februari 1938 förklarat sig tillstyrka riksmarskalksämbetets framställning. Styrelsen anför därefter i huvudsak följande.

Den föreliggande frågan är i vissa avseenden komplicerad och önskvärt hade varit, att klarhet kunnat vinnas beträffande åtskilliga detaljspörsmål. Det synes därför lämpligt, att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens medgivande att meddela de föreskrifter, som i samband med egendomens överflyttning till domänstyrelsens förvaltning må finnas erforderliga.

En klar raskillnad bör uppdragas mellan riksmarskalksämbetets och domänstyrelsens områden. Domänstyrelsen bör endast drabbas av sådana kostnader, som direkt hänföra sig till egendomsförvaltningen. Utgifter för anordningar, som helt eller delvis avse slottsområdet, samt för naturaförmåner till slottets pensionärer böra bestridas av särskilda medel. Bostadslägenheter till pensionärerna böra upplåtas genom slottsförvaltningens försorg, varför förvaltningen tillsvi dare må bibehållas vid dispositionsrätten till samma lägenheter. Därest så lämpligen låter sig göra, bör slottsförvaltningen tillerkännas ved- och byggnadsvirke eventuellt även andra förmåner vid kronoegendomen, men bör en dylik rätt efter vederbörlig utredning göras beroende av vad i sådant hänseende kan överenskommas mellan förvaltningarna. För sådana förmåner bör givetvis gottgörelse lämnas domänverket.

Av samtliga egendomar kan påräknas en bruttoinkomst i arrendeavgälder å cirka 30,000 kronor. Kostnaderna för nu nödvändiga byggnadsarbeten hava beräknats till cirka 170,000 kronor. Härtill komma utgifter för den ersättning, som vederbörande arrendatorer på grund av med slottsförvaltningen träffade arrendeavtal för utförda arbeten må vara berättigade till. Några uppgifter angående innehållet i dessa avtal finnas icke meddelade, varför dessa kostnader nu icke kunna överblickas.

*Departements-
chefen.*

I förhållande till övriga kungliga slott intager Tullgarn i så måtto en särställning, att några medel för dess underhåll icke anvisas å riksstaten. I stället disponeras för ändamålet de arrendeavgifter, som inflyta från vissa av slottsförvaltningen och domänstyrelsen utarrenderade, till slottsegendomen hänfö rda gårdar. Denna särställning för Tullgarn synes närmast vara be- tingad av vissa historiska skäl, vilka numera sakna relevans, och bygger där- jämte på den förutsättningen att inkomsterna i stort sett skulle förslå för utgifternas bestridande. Så har emellertid icke blivit fallet, utan tillskott till underhållskostnaderna har under en följd av år på grund av de för ändamålet avsedda inkomsternas otillräcklighet måst lämnas av hovförvaltningen. Då dessa tillskott uppgått till betydande belopp och hovförvaltningens utgifter under den närmaste framtiden skulle ytterligare stegas, kan nämnda för- sättn ing icke längre anses föreligga. I och för sig innebära också de

hittillsvarande anordningarna ett avsteg från de grunder, som numera bruka tillämpas för den ekonomiska förvaltningen av statens egendom. Det har med hänsyn härtill framstått som ett önskemål att få en ändring till stånd.

Enligt det nu ifrågakvarande av riksmarskalksämbetet framlagda förslaget skulle samtliga utarrenderade gårdar ställas under domänstyrelsens förvaltning och slottets inkomster av arrendeavgifter upphöra. Medel för bestridande av kostnader för slottets underhåll skulle därefter anvisas över riksstaten. För min del tillstyrker jag, att en sådan omläggning genomföres från och med nästa budgetår. Staten kommer därefter att direkt svara för de med slottets underhåll förenade utgifterna och tillgodogöra sig inkomsterna. Härav följer att samma regler bli gällande för dispositionen av Tullgarn som för annan statens egendom. Självfallet utgår jag dock från, att slottet med därtill hörande park och trädgård även efter omläggningen skall upplåtas till Konungens personliga bruk under hans livstid. Jag tillstyrker alltså riksmarskalksämbetets hemställan även i denna del. Till den fortsatta upplåtelsen bör riksdagens medgivande inhämtas.

Vid bestämmandet av storleken av det område, som skall upplåtas till Konungen, bör en vid slottsförvaltningens skrivelse den 24 januari 1938 fogad kartsbild tjäna till ledning.

I samband med domänstyrelsens övertagande av förvaltningen av samtliga arrendegårdarna måste vissa förhållanden ordnas, som sammanhånga med den nuvarande anordningen för slottets underhåll. Såsom allmän princip vid övertagandet bör gälla, att de naturaprestationer, som föreskrivits i de av slottsförvaltningen ingångna arrendeavtalen, liksom ock de förmåner, som i övrigt må tillkomma slottet, bibehållas oförändrade.

Enligt vad jag inhämtat, finnas föreskrifter om naturaprestationer intagna allenast i det av slottsförvaltningen med arrendatorn av kungsgården träffade avtalet. Värdet av dessa prestationer uppskattas till i runt tal 3,000 kronor per år, med vilket belopp domänstyrelsens arrendeinkomst av kungsgården således kommer att minska under tiden för nu gällande arrendeavtal. Då jag delar styrelsens uppfattning, att domänverket endast bör belastas med kostnader, som äro hänförliga till egendomsförvaltningen, anser jag mig böra förorda, att ersättning utgår till domänstyrelsen med belopp, svarande mot prestationernas uppskattade värde. Ersättning bör jämväl utgå för de förmåner av fritt husbehovsvirke och fri vedbrand, som för närvarande tillkomma slottet. Enligt uppgift torde värdet av sistnämnda förmåner kunna uppskattas till 500 respektive 2,750 kronor.

Å Kungl. Maj:t torde få ankomma att meddela vid överlåtelsen av arrendegårdarna erforderliga beslut.

Det för nästa budgetår till slottets underhåll erforderliga anslaget uppskattar riksmarskalksämbetet till 62,700 kronor. Av slottsförvaltningens statförslag framgår, att därvid räknats med ett belopp av 3,000 kronor till ved och kol för driften av växthus. Då kostnaden härför bör belasta första huvudtitelns anslag till ved och kol för de kungl. hoven, förordar jag en

minskning av det av ämbetet beräknade anslaget med nämnda belopp. Från angivna anslag å första huvudtiteln bör jämväl ersättningen till domänstyrelsen för vedbrand för slottet med tillhörande byggnader utgå. Å andra sidan bör vid underhållsanslagets bestämmande tagas hänsyn till värdet av de i det föregående omförmälda naturaprestationerna och förmånen av fritt husbehovsvirke. Härav föranledes en ökning med 3,500 kronor. Anslagets slutsumma blir alltså 63,200 kronor. För anslagets användning erforderliga föreskrifter torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Utöver anslaget skulle, såsom av redogörelsen framgår, de ändrade grunderna för slottets ekonomiska förvaltning medföra vissa engångskostnader för statsverket, framför allt på grund av nödvändiga byggnadsarbeten å arrendegårdarna. Dessa kostnader böra belasta domänverkets medel. Å andra sidan kommer domänverket att tillföras de arrendeavgifter, som nu disponeras för slottets underhåll.

Slutligen vill jag framhålla, att jag med hänsyn till ovissheten rörande slottets framtida användning icke anser mig för närvarande böra upptaga frågan om slottets och tillhörande byggnaders iståndsättande m. m.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta att förvaltningen av Tullgarns slottsegendom skall i här föreslagen utsträckning från och med den 1 juli 1938 övertagas av domänstyrelsen,

dels medgiva att Tullgarns slott med tillhörande park och trädgård må från och med den 1 juli 1938 upplåtas till Konungens personliga bruk under hans livstid,

dels ock till *Underhåll av Tullgarns slott m. m.* å driftbudgeten under första huvudtiteln för budgetåret 1938/39 anvisa ett *reservationsanslag* av 63,200 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Folke Ericson.